

Тарихий манбалардан шу ҳақиқат аёни, темурйилар хукмдорлардан бироюн Ҳусайн Бойқаро (1438-1506) давлатчилигимиз тарихидаги алоҳида ўрин тутади.

Дарҳақиқат, Алишер Навоийнинг «Сабъай Сайёр» достонида ёзишича, Ҳусайн Бойқаронинг шохлик мартабаси илоҳий, наслий-шахараравий ва маънавий асосга эга.

Манбаларда кўрсатилишича, у темурий шахзодалар орасида шижоатли, жасур, мард, одил, баландхаммалини ва тадбиркор салтанат соҳиби бўлган. Унинг хукмонлиги даврида (1469-1506) адолат барк-арор бўлиб, Ҳурносон фуқароси бирмунча осишишта ва ғаровон шаҳт кечигран. Айника, Алишер Навоийнинг сайд-харакатлари натижаси ўларок мамлакатда ийрик иншотлар, маданият-мажмий бинолар курилиши кенг кўлмада олиб борилган. Бу даврда илм-фанинг барча жабхаларида кенг фаолият юритган олим-фузолалар Ҳурносон пойтахти Хиротнинг довругини жаҳонга ёйган эдилар. Уша даврда араб ва форс тилларига ёътибор берилди, туркий тил таҳқирланадиган шароитда Ҳусайн Бойқаронинг ёзууда туркий тилин давлат мақомига кўтариб, маҳсус фармон чириши натижасида илм-фан, санъат ва маданият барчанинига яхшилди.

Унинг хукмонлигининг илк даврига тўхталашибиган бўлсақ, бу даврда мамлакат худудини ички ва ташкини душманлардан тозалангани, сийсий, иктиносий, маданият ва ҳарбий жihatдан курдатли бўлган маъмурий давлат хокимияти бошкаруви барпо этилганини кўрамиз. Ҳукмдор ўз салтанати қарновидаги барча вилоятларни кўтариб, тайинлаб, қозилик ва доҳдоҳлик мансабларига одил ва фозил кишиларни беғлилайди, масхид ва мадраса ишларини етук уламою фузалолар топширади.

Бобуринг гуваҳлик беришича, Ҳусайн Бойқаро ўз ўйларидан бирини одам ўйдирди кўйига сабабли уни дъяворгарлар кўлига топшириб, қозиконага юборган экан. Юкоридагилардан аён бўладики, Ҳусайн Бойқаро давлатида фуқароларнинг мол-мulkни ва ҳаётининг

Ўзбек давлатчилиги тарихидан

Шу максадни амалга ошириш учун у Алишер Навоийн Астрободга ҳоким этиб тайинлайди. Бу билан у, биринчидан, Мажидиддин бошлиқ Алишер Навоий душманларнинг талабини қондириди; иккинчидан, унинг обрўси ва тадбиркорликидаги фойдаланиб, мамлакатини Каспий денгизи бўйидаги чегара вилоятларида ўз хукмонлигини янада мустаҳкамламоқчи бўлди.

Шундай килиб, Мир Алишер пойтахтдан узоқлаштирилгач, ҳукмдор увудаси бўйича Мажидиддинга у истаган лавозим — вазирлигин берди. У ваъда берганидай киска бир пайтда хазинада ақчага тўлатди.

Бундай тадбиркорликдан шаҳаншоҳ хам, маъмурларнинг талавиши ва зулмидан кутулган дехонлар хам, кошибу ҳунармандар хам мамнун эзилар. Чунки Мажидиддин ўзидан один юксак лавозимларга ўтириб, пора олган барча амалдорларни сўрок килиб, улар ҳамёнидан икким туман ақчага тўлатди. Энди ҳеч бир маъмурият амалдори ўз мансабини сунистемол килломас, бозорда ҳеч ким башка бирисини таҳжирлаб молини тортиб ололмас, саводгарларга конунсиз солик соломас эдилар.

Аммо у бекларни ёқтирас, шу

СУЛТОН ҲУСАЙН ВА МИР АЛИШЕР ИЖТИМОЙ АДОЛАТ ҚОНУНЛАРИ ХУСУСИДА

даҳлэзлигини таъминлаш ва ички тартибини сақлаш муҳим вазифалардан саналган. Лекин шунга карамай ноҳоятилар ҳам ўз бериб турган. Шундай шикоятлар Ҳусайн Бойқарога етиб келгандан сўнг у мазкур ишини адолат юзасидан ҳал килиши Алишер Навоийн топширади. У эса жиноят содир этган киши ким бўлишибдан қатъий наци, килими учун шарият конуни олдида жавоб бериши керак, деб хисоблайди ва ҳеч қандай жиноятни жазосиз қолдирмайди.

Бирор, вакт ўтиши билан сийёсий ва маъмурий бошкарув ишларидаги курашлар ниҳоятда кучайб кетади. Шундай бўлса, керак-ки, давлат маъмурий бошкарувидаги кишилар вақти-вақти билан алмаштирилиб турлиган. Жумладан, аввал қозилини киглан Низомумлук вазир этиб тайинланади. Ҳайирроқ эса Мажидиддин ишадатида 1497 йилда Мажидиддин ишадатида олнишиб, бўйинга санжир солиниб қамалди, сўрок килинди. Низомумлук ва унинг тегровчилини вазир ундан ҳар бир динорнинг хисобини сўраб, айнина бўйинга кўйиши. Пировардида вазир катта маблагни тўлаш эвазига эркинлик-ка қиради. Шундан кейин, мамлакат бошкарувининг барча ишлари Низомумлук кўлига ўтган эди. Саройда айшу-ишрат, төмурлийрар олди. Алишер Навоий Астрободдан Ҳусайн Бойқарога ва унинг амалдорларига ёзган мактубларда уларни инсоф ва адолатга мустаҳким таъзиши билди. Ҳар киши, кимнишни сўраб, айнина бўйинга кўйиши. Пировардида вазир катта маблагни тўлаш эвазига эркинлик-ка қиради. Шундан кейин, мамлакат бошкарувининг барча ишлари Низомумлук кўлига ўтган эди. Саройда айшу-ишрат, төмурлийрар олди. Алишер Навоий Астрободдан Ҳусайн Бойқарога ва унинг амалдорларига ёзган мактубларда уларни инсоф ва адолатга мустаҳким таъзиши билди.

«Муншоот»га киритилган мутафаккиринг хукмдорга атаб ёзган мактубларидан унни шарият қонун-қоидларига амал килишига, эн асоси сийёсий — аракхўрлик килмаслика чакирилади: «Аммо бирорни ким Тангира тоаю бир сурук бандарлари устига ҳоҳим қиди — анга ҳеч амр итоати адлча бўлмас ва нақидин ижтишиб чориб таркиба бўлмас...» (ъанинг ярамасликлар онаси) дебдурлар».

Алишер Навоийнинг худудида 1505 йилда Ҳусайн Бойқаро ва Фарёб вилоятларини ўзаро олиб, фуқароларнинг мол-мulkни талон-тарож кила бошлади.

Султон Ҳусайн Бойқаро давлатининг маънавий рахнамоси бўлган Алишер Навоий 1501 йил 3 январида вафот этиди. 1505 йилда Ҳусайн Махмад Шайбонийхон кўшини Амударёдан ўтиб Маймона ва Farrell вилоятларини ўзаро олиб, фуқароларнинг мол-мulkни талон-тарож кила бошлади.

Султон Ҳусайн Бойқаро салтана-тида унга давлатни ижтиомий адолат қонунлари асосида бошқарнишада камарбаста ва маънавий раҳнамо бўлган ҳозрат Алишер Навоий асарларидаги одил шохғояси хайлий тасаввур, ҳаётдан йирок бир орзу эмас. Алишер Навоий билан Ҳусайн Бойқаро ўзбек миллий давлатчилиги энг гуллаган давр вилоятлари, анироғи, ани шу давлатчилик ривожига бевосита ва бильбоси катта хисса кўшган табаррук зотлардир.

Султон Ҳусайн Бойқарога (1438-1506) давлатчилигимиз тарихидаги алоҳида ўрин тутади.

Бирор Ҳусайн Бойқаронинг ўзи майхурлика муккасидан кеттанилиги боси дустининг мактубларидаги панд-насиҳатларга кулоқ солиш холатида эмасди. Оқибатда, ўн бир ўсли шаҳзода Мұхаммад Мұмін Мирзо иччилик, қабиҳлик, муноғифлик ва хусуматнинг курбонига айланди.

Бирор Ҳусайн Бойқаронинг ўзи майхурлика муккасидан кеттанилиги боси дустининг мактубларидаги панд-насиҳатларга кулоқ солиш холатида эмасди. Оқибатда, ўн бир ўсли шаҳзода Мұхаммад Мұмін Мирзо иччилик, қабиҳлик, муноғифлик ва хусуматнинг курбонига айланди.

Мұмін Мирзонинг хиёнаткорона каттат этилиши, Бадиузаамонни ўз отасига нисбатан хундро душманга айтлантарибигина колмасдан, белки подшоҳнинг бошқа ўғилларининг хам қаҳр-ғазабини кўзатиб, оталрага нисбатан инсонсизлик, меҳрисизлик ҳамда адоват-низони янада кучайтириб юборди. Алишер Навоий жуда кўп вактин темурий шахзодаларга шариат қонунларига амал килиши борашиба мадон-насиҳатларга, уларни муросо-маодорага келтириши сарғлаган.

Бу пайтда улуг амир муқаддас Машҳад зиёратида эди. У машъум воқеядан ун кун ўтган, Ҳиротга қайтаркан, Бадиъа мадрасасига дағнитилган Мұмін Мирзонинг қабрини зиёрат килиди. Тарихи Ҳондамирнинг ўзишига қараганда, улуг мутафаккир ушбу фожиинин кела-жакдаги асорати ҳақида гапириб, шундай деган экан: Мұмін Мирзо фожиаси худди Шайх Мажидиддин Бағдодий катидан сунг кўп утмай, Түрнанд Әронгача бўлган ерлар Чингизхон олининг тўғи остида колиб, күтепага айланди. Жағо-каш ҳақ котли омга (оммавий кирғин) маҳкум қилинди. Мұхаммад Мұмін Мирзонинг котли туфайли улуг бир фитна вуҳидга келиб, мамлакат вайрон бўлиб, фуқаро бошига чексис кулфат, мусибатларга ғирифтор килид.

Ноҳият, Ҳукмдор сирдош дўсти, ҳамдирек бирори Алишер Навоий билан маслаҳатлашиб, йигирма йилдан зиёдрок даврда вазирлик мансабида ишлаб, мамлакатдаги бемалнишларга сабаби бўлган фитнагарга бош-қош бўлиб, эл-юртнинг осойиштарилиги ва ободончилигига катта зиён етказган Низомумлук хамда унинг ўғиллари, ҳайнағаси, синглисининг ўғли хамда кариндоши ўғилларини хисоб олиш ҳақида фармон беради. Ҳамоқка олингандарни мол-мulkни мусодара килиниб, ўзларини Ихтиёриддин кальасига қамайдилар.

1498 йил июл ойининг бошида Ихтиёриддин қалъасида жаллод Низомумлукнинг кўзи олдида иккӣ ўғлини катта эттиради. Сўнгра Низомумлукни калья дарвозаси ёнига чиқариб, тириклини терисини шилди оладилар.

Ҳусайн Бойқаро давлатининг маънавий рахнамоси бўлган Алишер Навоий 1501 йил 3 январида вафот этиди. 1505 йилда Ҳусайн Махмад Шайбонийхон кўшини Амударёдан ўтиб Маймона ва Farrell вилоятларини ўзаро олиб, фуқароларнинг мол-мulkни талон-тарож кила бошлади.

Султон Ҳусайн Бойқаро салтана-тида унга давлатни ижтиомий адолат қонунлари асосида бошқарнишада камарбаста ва маънавий раҳнамо бўлган ҳозрат Алишер Навоий асарларидаги одил шохғояси хайлий тасаввур, ҳаётдан йирок бир орзу эмас. Алишер Навоий билан Ҳусайн Бойқаро ўзбек миллий давлатчилиги энг гуллаган давр вилоятлари, анироғи, ани шу давлатчилик ривожига бевосита ва бильбоси катта хисса кўшган табаррук зотлардир.

Солижон ҲАСАНОВ, педагогика фанлари номзоди.

Нур ёғади юзингиздан,
Кўёш кулар кўзингиздан.

Сиздан суюк одам йўқдир -
Бизлар учун ўзингиздан.

З.РАХМАТУЛЛАЕВ олган сурат

ОИЛА - СОҒЛОМ АВЛОД БЕШИГИ

Куни кеча, шахримизнинг Алишер Навоий номли санъат саройида Тошкент шаҳар ҳокимлиги, шаҳар хотин-қизлар кўмитаси ҳамда шаҳар «Наврӯз» хайрия-жамғармалар томонидан ташкил қилинган «Оила - Соғлом авлод бешиги» номли адабий бадиёй кечабўлиб ўтди.

«Соғлом авлод йили» га багишиланган ушбу кечанини ўзбекистон Республикаси баш вазири ўринбосари, Республика хотин-қизлар кўмитасиниң раиси Дилбар Гуломова очиб, «Аёллар йили»нинг якуни, амалга оширилган ишлар ҳамда жорий «Соғлом авлод бешиги» номли суратида ўтди.

Сўнг, саҳнага ўзбекистон Республикаси Олий мажлиси депутатигига сайланган аёллар таълифида этилдилар. Уларни Тошкент шаҳар ҳокими, хотин-қизлар кўмитасиниң раиси Фарида Абдураҳимова эришган ютуқлари билан табриклаб, депутатларни жадидаги режалар хусусидан тўхтадилар.

Кечага таълиф қилинган аёллар, хотин-қизлар ва оиласига сарбозликнига ташландиган аёлларни жадидаги жадидаги таълифни таъсислайди.

Кечага таълиф қилинган аёлларни жадидаги жадидаги таълифни таъсислайди. Ҳусусан, мажмуянига таъсислайди.

«Соғлом авлод йили» га багишиланган ишларни жадидаги жадидаги таълифни таъсислайди.

«Соғлом авлод йили» га багишиланган ишларни жадидаги жадидаги таълифни таъсислайди.

«Соғлом авлод йили» га багишиланган ишларни жадидаги жадидаги таълифни таъсислайди.

«Соғлом авлод йили» га багишиланган ишларни жадидаги жадидаги таълифни таъсислайди.

«Соғлом авлод йили» га багишиланган ишларни жадидаги жадидаги таълифни таъсислайди.

«Соғлом авлод йили» га багишиланган ишларни жадидаги жадидаги таълифни таъсислайди.

«Соғлом авлод йили» га багишиланган ишларни жадидаги жадидаги таълифни таъсислайди.

«Соғлом авлод йили» га багишиланган ишларни жадидаги жадидаги таълифни таъсислайди.

«Соғлом авлод йили» га багишиланган ишларни жадидаги жадидаги таълифни таъсислайди.

«Соғлом авлод йили» га багишиланган ишларни жадидаги жадидаги таълифни таъсислайди.

«Соғлом авлод йили» га багишиланган ишларни жадидаги жадидаги таълифни таъсислайди.